

PROLETAREC

Slovensko Glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze

REV.—NO. 832.

CHICAGO, ILL., 23. AVGUSTA (August 23rd), 1923.

LETO—VOL. XVIII.

Upravništvo (Office) 3639 WEST 26th ST., CHICAGO, ILL.—Telephone Rockwell 2364.

Slabost mednarodne akcije delavstva v evropski krizi.

Vprašanje nemške vojne odškodnine, ki jo terjajo zavezniki od Nemčije, je navidezno naj-
več krivo za današnji kaos v centralni Evropi.
Toda, ki jo zahtevajo zavezniki v zlatu in blagu,
je preogromna, da bi jo nemško ljudstvo kedaj
moglo plačati. Nemčija je plačala že precej mi-
liard, toda pri tem odplačevanju so delovali v
Nemčiji in izven Nemčije različni faktorji, ki so
bilo vprašanje vojne odškodnine bolj in bolj
samotanost.

Nemški kapitalisti so manipulirali do kraha
nemške marke, ki je danes skoro brez vredno-
sti. Pri tem so pognali nemško delavsko ljudstvo
v bedo, a sami pa nakupičili milijone. Francija,
ki ji ni za rekonstrukcijo Nemčije, je bolj in
bolj tirjala točno izplačevanje vojne odškodni-
ne. Prišlo je do okupacije Porenja, Ruhrske kot-
line in nekaterih drugih obmejnih nemških kra-
jev. To je situacijo poslabšalo v splošnem in še
bolj v Nemčiji sami. V zakulisno igro so zaple-
teli nemški in francoski kapitalisti. Ako bi na
nemški kapitalisti hoteli dati 51% deleža v
nemški industriji in rudnikih francoskim kapi-
talistom, bi francoska vlada postala popustljivi-
jša v tirjanju odškodnine in napravil bi se
lahko nekak izvedljiv dogovor z Nemčijo. Toda
Nemčija bi s tako kupčijo prenehala biti samo-
stojna dežela v kapitalističnem pomenu besede.
Prišla bi pod vlado francoskega kapitalizma in
imperializma.

Vse nemško ljudstvo brez izjeme podpira
pasivno resistenco ruhrskega prebivalstva zoper
francoske okupacijske oblasti. Edini, ki je ne
podpirajo, so tisti nemški pustolovci, ki delujejo
na odcep Porenja od Nemčije, katero naj bi po-
stalo samostojna vmesna državnica med Francijo
in Nemčijo. Ti so na delu ves čas od premirja.
Toda pri masah niso dobili nikdar nikake opore;
pač pa jih podpira Francija, seveda prikrito.
Zadnje čase so dobili v Porenju več pristašev za
odcep tudi med nemškim prebivalstvom, in vz-
rok je glad. Toda pristaši odcepitve niso števil-
ni in svojega načrta ne bodo mogli izvesti, razun
v dveh slučajih: ako nastane v Nemčiji civilna
vojna, ali ako jim pomagajo do izvršitve njihove
namena francoske čete.

Listi so bili zadnje čase polni poročil o gro-
zečji revoluciji, oziroma civilni vojni v Nemčiji.
Situacija je bila res opasna. Kadar delavec nima
kaj jesti, kadar kmetje nočejo prodajati pridel-
kov za ničvredne marke, kadar stroji ne morejo
natisniti dovolj mark, da bi mogle tovarne pla-
čevati svoje delavce, mora nastati vznudenost in
nervoznost prebivalstva, pojemanje kontrole, iz-
gredi, upori, vsesplošen kaos. V izgredih in stav-
kah v Nemčiji je bilo tekom zadnjih tednov pre-
cej ljudi ubitih. Kmetje so z orožjem branili svo-
je pridelke pred delavci, ki so hoteli jesti in vze-
ti živila kjerkoli jih je bilo mogoče dobiti. Vršili
so se spopadi med delavci in policijo, med de-
lavstvom in vojaštvom, med delavci in kmeti,
med delavci in skrajnimi nacionalisti, med
komunisti in policijo. Ampak vsi ti iz-
gredi še vedno niso prišli v stadij civilne vojne,
ko je odstopil kancelar Cuno s svojo vlado. Se-
stavila se je nova, koalicijska vlada, ki bo sku-
šala privedi Nemčijo iz viharne krize v mirnej-
še vode. Nova vlada ima obširen, drastičen pro-
gram za stabiliziranje nemške marke. Finančno
ministrstvo je prevzel socialist Hilferding, ki je
splošno znan kot veščak v financah. Malokomu
so finančni triki in spletke kapitalistov tako zna-
ne kakor njemu. Hilferdingov načrt je obdavčiti
nemške kapitaliste do skrajnosti in jih tako pri-
siliti plačati breme vojne odškodnine, ki ga je
dosedaj v veliki večini nosilo nemško ljudstvo.
Ako se mu bo posrečilo izvesti svoj finančni pro-
gram, je vprašanje časa. Poleg finančnega za-
vzema social-demokratska skupina v novem ka-
binetu še tri druge portfelje: ministrstvo rekon-
strukcije in podkancelarja, notranje ministrstvo
in justično ministrstvo.

Vsi ti problemi, ki mučijo nemško in druga
ljudstva v centralni Evropi, niso nepremostlji-
vi, ako bi jih hoteli tisti, ki razpolagajo z odlo-
čujočo močjo, hoteli rešiti. Toda njim je za
"ponos", za "čast", za zmago, prvenstvo in take
reči.

Revščine kakršna vlada v Evropi ne bi bilo,
če bi bila zadaj sila, ki bi tirjala vlade na kon-
struktivnejšo politiko. Ta sila bi mogla biti le
delavski razred.

Dunajska "Arbeiter-Zeitung" pravi, da bi bila situacija precej drugačna, ako bi moglo francosko delavstvo bolj vplivati na vlado svoje dežele. Toda razkoli so oslabili francoski proletariat v toliki meri, da ne more prisiliti Poincarrejeve vlade na razsodnejšo politiko napram Nemčiji.

Tistemu, ki ne pozna današnje situacije v Evropi do dna, je težko razumeti sedanji položaj. Psihologija evropskega ljudstva, posebno francoskega in nemškega, je danes še taka kakor je bila koncem leta 1914 in vsa leta med vojno; sovraštva in medsebojne mržnje so v cvetju kakor so bile v onih krvavih dnevih. Francija ima še vedno pred očmi razdejana polja, industrije, rudnike, grobove in vse druge grozote vojne. Za vse to gorje je kriva Nemčija, "torej maščujmo se nad njo." Nemčija na drugi strani ni pozabila poraza, še manj pa današnje provociranje od strani Francije. V takem razpoloženju kuje Francija najmogočnejši militaristični aparat, ki je bil kedaj v zgodovini, in Nemčija goji tiho željo vrniti Franciji to kar danes sprejema od nje. Le malo resnično treznih duhov je danes v centralni Evropi — in ker jih ni, vlada v nji ekonomski in politični kaos.

V spomladi l. 1922 se je vršila v Genovi ekonomska konferenca, ki jo je sklicala Anglija v sporazumu z ostalimi zavezniškimi vladami. To je bila prva konferenca, na katero so bili dopuščeni tudi zastopniki ruske sovjetske vlade. Toda Francija je preprečila vsak uspešen rezultat tega posvetovanja in edini dogodek, ki je ohranil to konferenco v spominu, je bila sklenitev pogodbe med sovjetsko Rusijo in Nemčijo, ki so jo napravili zastopniki teh dveh držav za hrbti diplomacije ostalih držav zastopanih na genovski konferenci. Nekateri so razglašali ta dogodek za velikanski uspeh ruske in nemške diplomacije, ki bo v doglednem času prinesel blagostanje obem deželam. Danes vidimo, da so bili v zmoti. Ekonomsko vprašanje je vprašanje celote, ne pa ene ali dveh držav. Rusija ne more pomagati Nemčiji in Nemčija ne Rusiji v toliko, da bi lahko obe dežele rekly, da sta rešili svoje gospodarske probleme.

Evropska kriza je splošna in rešiti se jo mora kot skupen problem. Državniki in kapitalisti, ki vidijo pred seboj v prvi vrsti interese privilegiranih slojev, ne bodo našli uspešnega izhoda iz situacije. Njim ni za interese evropskega ljudstva kot celote. Delavstvo kot razred bi moralo poznati to kapitalistično igro. In pozna jo, kar je zavednega, socialistično izobraženega delavstva. Ključ do rešitve je v njegovih rokah.

Nekaterim izmed nas se zdi, da imamo dovolj izkušenj in bi sedaj morali že znati nastopati enotno kot razred. Toda tudi v delavskem svetu se vrše intrige, borbe za vodstva, za taktike—razne zakulisne spletke se vrše tudi med nami.

Te borbe črpajo tiste energije delavskemu razredu, ki bi jih moralo porabiti v boju proti skupnemu sovražniku, kapitalizmu. Mase proletariata morajo prej ali slej spoznati to resnico. Dokler ne izpregledajo, bodo trpele posledice svoje in kapitalistične politike.

Hujski med delavstvom niso njegovi prvojavci. Netitelji šovinizma med proletarijatom so soodgovorni za sovraštva med masami. Pro-roki "edino zveličavnih taktik" ovirajo enotni nastop delavnega ljudstva. Vse te hibe so v nasprotju s Treznost mišljenja, prava socialistična vzgoja, sloneča na dejstvih in na poznavanju človeka kot je, ne kot bi moral biti, to se ponaša vzgoje in spoznavanja, po katerih mora korakati proletarijat iz družbe dekadentnega kapitalizma v novi družabni sistem. Tudi ako se ne bi hoteli, smo prisiljeni da se učimo. In v tem da se učimo, da se moremo učiti, je bodočnost nove civilizacije.

Osemurni delavnik v jeklarski industriji.

Pred par meseci je imel Elbert H. Gary v New Yorku predavanje, v katerem je med drugim dejal, da je nasproten upeljava osemurnik v jeklarski industriji in da so mu nasprotni tudi jeklarski delavci sami; zahtevajo ga le tisti delavci, ki ne delajo v jeklarnah in pa nekateri intelektualci ter "parlor boljševeki".

Ko je bilo jeklarsko delavstvo v zadnji stavki poraženo, smo pisali, da stavka ni bila povsem izgubljena, kajti ameriška javnost je dobila z njo priliko spoznati suženjske, naravnost nečloveške razmere, ki vladajo v jeklarski industriji. To bo pripomoglo prisiliti jeklarske kralje dati delavstvu osemurni delavnik.

Ampak Gary se ni udal; pobijal je argumente "Medcerkvenega gibanja", pobijal statistike delavskih organizacij in naglašal, da je uvedba osemurnega delavnika nemogoča, razun ako se dovoli večje naseljevanje in ako se dopusti podražiti železo.

Na omenjenem predavanju je postal Gary pobožen in je priporočal ljudstvu več — vero. Uravnajte si svoje življenje tako kot yas uč biblija — je svetoval.

Razni zavedni kapitalistični krogi so izprevideli, da razmere v jeklarski industriji škodujejo kapitalistični stvari. Narejen je bil pritisk na pokojnega Hardinga, ki je povabil jeklarske kralje k sebi in jim priporočil, naj odpravijo dvanajsturni delavnik. Gospodje so obljubili željo izpolniti kadar bo to mogoče, delavci pa so morali garati naprej deset, dvanajst in štirinajst ur na dan.

Pritisk na jeklarsko korporacijo je postal vedno večji. Celo "Chicago Tribune", glasila zavednih kapitalistov, je pričela propagando proti Garyjevi trmoglavosti. In Gary se je udal ter podal izjavo, da se bo poskušalo odpravi dvanajsturni delavnik, toda polagoma. Razni kapitalistični listi so čestitali Garyju, ki je izpolnil željo umrlega predsednika Hardinga, kakaška Tribuna pa je bila v tem oziru bolj politena in pripisuje to zmago delavstvu in vsemu temu ljudstvu, ki se je borilo za skrajšanje delavnika v jeklarnah.

Čemu so se nekateri kapitalistični politiki, njim na čelu Tribuna, zavzeli za odpravo dvanajsturnega delavnika? Zato, ker take razmere delajo iz ljudi radikalce, in pa zato, ker so se nad razmerami v jeklarski industriji pričeli ugrazati že veliki krogi ljudi, o katerih se ne more reči, da so socialisti ali kaj podobnega.

Toda kaj je na stvari skrajšanega delavnika? To je vprašanje, na katerega bi radi večeli odgovor tisti, katerih se najbolj tiče, in to so jeklarski delavci. Oni še nič ali pa zelo malo vedo o skrajšanju delovnih ur.

Jeklarski trust je pričel "eksperimentirati" z osemurnikom le v nekaterih jeklarnah v zelo omejenem obsegu. Obljubi pa, da bo uvedel polagoma osemurni delavnik povsod, kjer je obrat neprekiden. Drugi delavci bodo delali mesto dvanajst ur "samo" deset ur na dan.

Jeklarski delavci naj se pripravijo na tole resnico: osemurni delavnik bo uveden res zelo polagoma, ako ne bo delavstvo stalno pritiskalo na trustjansko gospodo. Da bo ta pritisk uspešen, se bo treba organizirati. Trust bo mučil delavce z delom nad čas. Če boš delal deset ur, ti bodo dajali priliko delati dve uri "čez čas". Leta nazaj je bil v Coloradi sprejet zakon, da se v topilnicah (šmelcah) ne sme delati dalj kot osem ur pri nekaterih delih in pri drugih, manj "težkih" ne dalj kot deset ur. Uveden je bil torej potom zakona osem in deset urni delavnik. Osemurni delavnik so topilnice uvedle le deloma, drugod, pri nakladanju rude se je delalo deset ur, nekateri pa so morali delati še naprej 12 ur na dan. Na kartah, na katerih se je dnevno beležil delavni čas, pa je bilo napisano, da delaš 10 ur in potem so ti vsaki dan pripisali še dve uri dela "čez čas". Zakon tega ni zabranjeval!

Vsa ameriška javnost ve, da so delavne razmere v jeklarnah barbarske, ampak jeklarski trust je mogočna korporacija, ki kontrolira politične urade v občinah, okrajih, v legislaturah in v kongresu. Ako je mogel trust dobiti to politično moč, jo bo lahko dobilo tudi delavstvo. Politična in industrialna organizacija jeklarskega delavstva je sredstvo, s katerim si bo izvojevalo boljše življenske razmere. Kapitalistični grabeži ti dajo samo toliko kolikor ti morajo dati.

SEMINTJA.

Vesti z nezanimivega bojišča. — Kaj "vleče"? — Baroni za stavko. — "Enter: The Labor Spy." — Dva ekstrema v Nemčiji. — Kovanje novih zvez.

V Frontierju, v bližini Kemmererja, Wyo., se je dogodila v rovu št. 1 dne 14. avgusta eksplozija, ki je zahtevala sto življenj. Do 40 premogarjev so rešili, ostale so prinesli mrtve na površje. Kakor navadno pri takih nesrečah, so se tudi ob tej dogajali pri vходу v rov, kakor imenujemo *pretresljivi prizori*. Jok žen, otrok in sorodnikov, pričakujoči, kedaj pridejo iz globine njih dragi, rešilna dela, odganjanje množice od vhoda v rov z brutalno silo, ožgana, umazana trupla, to je slika katastrof v premogovnikih, v kolikor se jo more popisati. Kdor je bil že kedaj na licu mesta takih nesreč, kdor je kedaj čutil vso grozo podzemskih grmov, bo vedel, da se to, kar se ob takih prilikah dogaja, ne more opisati tako, da bi čutili ali si mogli predstavljati tudi drugi vso grozo, ki jo čutijo rudarji in njihove družine. V kolikor jo je mogel, jo je opisal Upton Sinclair v knjigi "Kralj Premog".

* * *

Eksplodije v rovih se bodo dogajale; toda omejele se bodo v veliki meri, ko se prične kopati premog za potrebo, ne za profit. In omejele se bodo, kadar bo publika imela več zanimanja za razmere, v katerih žive premogarji in delavci drugih podobnih poklicov. Vest o nesreči v Kemmererju so prinesli listi z malimi naslovi kje na skritih mestih. Isti dan pa so prinesli z velikimi naslovi skozi vso prvo stran poročilo o novi zamotanosti škandala ali karkoli že, v katerega je zapletena kino-igralka Mary Miles Minter. Hearstov "Herald and Examiner" je imel ped velike črke za naslov "*Mary Minter Calls Mother Love Pirate*". Vest o eksploziji je prinesel z malim naslovom. To je radi tega, ker je publika skvarjena in hlasta najrajše poročila o senzacionalnih umorih in škandalih, ki se dogajajo v hotelskih sobah in letoviščih. Tak način pisanja dela list priljubljen, ker je "zanimiv". Čitateljem daje to, kar "hočejo" čitati.

* * *

Bolj kakor za zapletljaje v Evropi se premogarji v okrožju trdega premoga, okoli 160.000 po številu, zanimajo za pogajanja med operatorji in zastopniki unije. Operatorji mislijo, da je sedaj ugoden čas poraziti unijo. Zastopniki unije se trudijo napraviti z operatorji sporazum, ki bo sprejemljiv za premogarje. Vse-

kakor težka naloga, ker operatorji hočejo, DA PRIDE DO STAVKE.

John L. Lewis, predsednik U. M. W., je povodom pogajanj dejal, da so najele Lehigh Valley Coal kompanija in Warrinerjeva kompanija detektive, z drugimi besedami, agente-provokatorje, ki hujskajo premogarje na stavko. Poročevalec Hearstovega časopisja je vprašal Mr. Warrinerja, koliko je resnice na tej trditvi. "V kolikor je meni znano, ni resnična."

"Ako boste pronašli, da je resnična, ali boste te ljudi odslovili?"

"Na to vprašanje ne morem dati odgovora," je dejal Warriner. S tem je priznal, da je njegova kompanija resnično najela hujskače, ki begajo premogarje.

Le malo premogarjev pozna intrige, ki se vrše za kulisami in katerih cilj je ako ne razbiti, pa vselej oslabiti do skrajnosti njihovo unijo. Revija "Labor Age" ima v majski izdaji članek "Enter: The Labor Spy", v katerem A. J. Muste opisuje delovanje provokatorjev za interese podjetnikov v unijah tekstilnega delavstva. Eni izmed provokatorjev so "konservativni", drugi "radikalni". Da ne vzbude suma, se napadajo drug drugega. V eni tekstilnih unij je dobil tak "spy" zaupnost vsega odbora unije in udeleževal se je vseh sej unijskega odbora kot "svetovalec". Kadar je predsednik unije hotel, da ostane kaka stvar posebno tajna in si ni upal sklicati niti cele eksekutive, je poklical na pomoč tega "svetovalca".

Agenti-provokatorji niso nova iznajdba; delavsko in revolucionarno gibanje jih pozna od svojih začetkov. Toda ameriški kapitalisti se niso še nikdar v tako veliki meri zatekli k temu sredstvu kakor tekom zadnjih šest let. Med vojno se je vzgojilo vsepolno špijonov; od l. 1919 naprej so se vzgajali za provokatorje v "tajnih" komunističnih sektah. Sedaj, ko jih justični department ne potrebuje več toliko, so si našli službe pri privatnih agenturah. Delavci naj bodo v današnjem času oprezni in naj v gajo besede kandidatov za "voditelje", katerih ne poznajo. V razumnosti delavstva je resnična moč unije.

Nova nemška vlada je izdala ostre odredbe proti obem ekstremom v nemškem političnem življenju, monarhistom in komunistom. Izgredi se v raznih mestih ponavljajo. Radek pravi, da Nemčija ni še zrela za revolucijo. Nemški delavci zahtevajo plačo, bazirano na zlati valuti; kmetje zahtevajo za pridelke tak denar, s katerim bi tudi oni lahko kaj kupili. Stresemanova vlada izvaja načrt za stabiliziranje marke. Zavezniki, kar danes pomeni le

še Francijo in Belgijo, pravijo, da naj nemška vlada nikar ne pozabi, da bodo spadale vsote nabrane v obliki notranjega posojila, zaveznikom kot vojna odškodnina. Navidežno prijateljstvo med Francijo in Anglijo se krha. Notta, ki jo je poslala angleška vlada francoski v pogledu francoske politike napram Nemčiji, je izzvala odpor vseh francoskih krogov in celo glavno francosko komunistično glasilo jo obsoja. O tem naj razmišljujejo tisti, ki mislijo, da je vse zrelo za mednarodno bratstvo, samo preobrata je treba.

Iz londonskih diplomatskih virov prihajajo vesti, da skuša Francija ustvariti novo ravnotežje sil vsled ohladitve zveze med Anglijo, Francijo in Italijo. Francoska diplomacija vodi baje tajne pregovore s sovjetsko Rusijo in Japonsko za novo trozvezo. Zastopniki sovjetske vlade so v Parizu in agenti francoske vlade se nahajajo v Moskvi. Gre, se za izolacijo Anglije. Anglija skuša pritegniti v svoj krog Zedinjene države, Italijo in — Nemčijo. Kako absurdne so spletke tajne diplomacije! Ampak tudi delavstvo ni boljše in služi v veliki meri vladam za sredstvo v intrigah. Kar se tiče Rusije, ne bo šla tako hitro v zvezo s Francijo, da si se neuradni pregovori med njima vrše, kakor se tudi z Japonsko. Njih glavni namen je gladiti pota za priznanje sovjetskega režima in stvoritev trgovskih pogodb in koncesij. Radek ima prav: Nemčija ni še zrela za revolucijo, niti nobena druga dežela. Vse revolucije, ki smo jih imeli in jih še bomo, so le mali koraki, s katerimi se dela pot v socializem. Krvave revolucije so stvar kruha; kadar ga manjka, se ljudstvo punta in zahteva plačo na podlagi zlate valute, kakor je sedaj slučaj v Nemčiji, ali zahteva zemlje in kruha, kakor je bil slučaj v Rusiji po skrahiranju ostarelega, gnilega carizma. Revolucija iz kapitalizma v socializem pa se vrši v glavah.

Ford bo potrošil \$7,000,000 za oglašanje v listih.

Henry Ford bo potrošil prihodnje leto, kakor poročajo iz Detroita, \$7,000,000 za oglašanje produktov svojih tovarov in listih in revijah. Zadnjih pet let Ford ni plačeval nikake reklame in vse oglašanje je bilo na ramah njegovih lokalnih agentov. Morda misli Ford s temi milijoni pridobiti liste za svojo kandidacijo, ako ima resnično ambicijo postati predsednik. Sedem milijonov dolarjev za oglašanje je precejšnja vsota in listom, ki jih bodo deležni, bo mnogo pomagano. Kdor razpolaga z milijoni, lahko kuje tudi "javno mnenje" sebi v prolog.

Teroristično nastopanje finske vlade.

Iz Finske prihajajo poročila, da je pričela vlada brezobzirno nastopati proti voditeljem socialistične delavske stranke, ki je legalna veja podzemne komunistične stranke na Finskem.

27 komunističnih poslancev je aretiranih in okoli sto drugih komunističnih voditeljev je vrenih v zapor. Vsi njihovi listi so ustavljeni. Za širok temu početju navaja finska vlada, da rujejo komunisti proti finški državi v interesu politike sovjetske Rusije; navodila za akcijo dobivajo iz Rusije od ubežnih komunistov potom "podzemne organizacije." Finska social-demokratska stranka sodeluje s komunisti za osvoboditev političnih jetnikov in za svobodo tiska in zborovanja. Klub socialističnih poslancev zahteva od vlade, naj takoj skliče državni zbor, ki naj napravi konec takemu neustavnemu preganjanju pristašev komunistične stranke.

Ameriški finski socialistični dnevnik "Raivaaja" piše, da reakcionaren val na Finskem narašča, toda se ni pričakovalo, da bodo reakcionarji tako brezobzirno nastopili proti komunistom. Dostavlja, da finski komunisti niso brez napak, ker so mnogo pripomogli k oslavljenju nekdanj mogočne finske socialistične stranke, ki je imela pred razdorom že večino. Toda ker so se komunisti nekaj naučili iz izkušenj ter vodili svoj boj legalno, je naredila vlada neodpusten dočin, ker nastopa proti njim s takimi sredstvi. Finska socialistična stranka, ki si je zopet pridobila prvenstvo med finskim proletarijatom. stori v obrambi komunistov kolikor je v njenih močeh. "Raivaaja" nadaljuje, da je ironija sedanjih progonov v tem, da jih vrši stranka agrarcev (podobna bolgarski, katero je vodil umorjeni Stambuliskij, ali Radičević na Hrvatskem), s katero so skušali napraviti komunisti kompromis, medtem ko so socialistično stranko napadali.

Justični minister je predložil listo imen osemindvajsetih političnih jetnikov predsedniku republike s priporočilom za pomilostitev. Ti jetniki se nahajajo v zaporu še od časa civilne vojne, ko je bila revolucija finskega delavstva nahušana s pomočjo nemške armade. 90.000 finskih delavcev je bilo l. 1918 pognanih v jetniške labore, katere je stražila bela garda pod protekcijo kajzerjevih čet. Statistika, ki jo je sestavila finska socialistična stranka, navaja, da je bilo 18.788 delavcev, izmed katerih je bilo na stotine žensk, umorjenih v progonih proti delavstvu; na tisoče delavcev pa je padlo v boju za obrambo revolucije; okoli 15.000 delavcev, moških in žensk, je umrlo od glada ali bolezni v jetniških taborih. Beli teror l. 1918 je najbolj krvav madež v finski zgodovini.

"Novi Svijet".

Teodor Cvetkov in Geo. Kutuzović sta pričela izdajati dne 1. avgusta to leto list "Novi Svijet", posvečen "pravici, prosveti in napredku". Izhaja dvakrat na mesec na 16 straneh. Naslov: Novi Svijet, 2871 W. 22nd St., Chicago, Ill.

V prvem uvodniku pravita urednika, da bo Novi Svijet posvečen izključno izobrazbi hrvatsko-srbskega delavstva. Izjavljata, da se ne bosta spuščala v polemike in frakcijske boje z drugimi delavskimi listi.

T. Cvetkov je do nedajna urejeval čikaškega "Radnika", pri katerem pa je izgubil glavno besedo že pred dvema leti, ko so pričeli prihajati na površje "mladi". Pričela se je tekma "izbacivanja" in tako so "mladi" izključevali "stare", "novi mladi" pa "stare mlade". Delavstvo o njihovih zakulisnih bojih ne ve veliko, ker se pri "radikalcih" ne objavljajo nikaki zapiski in mora ostati vse "tajno".

V "Radniku" z dne 15. avgusta je priobčena izjava odbora hrvatske sekcije W. P., v kateri se brez prizanašanja napada bivša voditelja njihove sekcije in bivša urednika Radničke straže, pozneje Znanja, nato Radnika. V omenjeni izjavi se prišteva Cvetkova in Kutuzovića celo kontrarevolucionarjem in "Novi Svijet" bo moral najbrž preskočiti svojo izjavo, da ne bo polemiziral, kajti napadi v "Radniku" bodo izzvali protinapade. Vsa izjava odbora hrvatske sekcije W. P. proti novemu Cvetkovemu podvzetju je pisana na način, kakor pišejo svoje "izjave" tekom zadnjih let. Psovki, natolcevanj in zavijanj kar mrgoli. Cvetkov in Kutuzović se lahko veselita svojih bivših učencev!

Hrvatsko udruženje W. P. v Detroitu je izdalo poseben letak, v katerem poziva hrvatske delavce, naj se ne naročajo na "Novi Svijet". O svojih bivših sodrugih pišejo v tem letaku: "Ovdje u Detroitu nalazi se grupica ljudi i bivših drugova, . . . na čelu sa Kirinom, koji rade za "Novi Svijet". Ljudi, koji su bili desetak godina u radničkom pokretu, rade danas za list, kojeg posjeduju privatne osobe . . . Svaki klasnosvjesni radnik ovaj pothvat nemože nazvati drugačije da li izdajništvom i kontrarevolucionarnim radom . . . Radnici i radnice . . . nemojmo dozvoliti novim centrumašima . . . oko Cvetkova i Kirina, da pocijepaju radnički pokret u Americi . . ."

"Zajedničar", glasilo N. H. Z., pa ima o "Novem Svijetu" povsem drugo mnenje. O urednikih novega lista se zelo laskavo izraža. "Zajedničar" obširno komentira uvodnik v prvi izdaji "Novega Svijeta" in zaključuje, da je novi list vreden podpore hrvatskega delavstva. Enako mnenje o "Novem Svijetu" ima tudi dnevnik "Jugoslovenski Svijet", ki mu želi dober uspeh in ga priporoča svojim čitateljem v naročitev.

Beležimo ta dejstva kot kroničarji. Cvetkov in Kutuzović sta bila graditelja današnjega fanatizma med malim delom hrvatskega delavstva, dasi se nista posluževala v boju proti socialistični stranki, potem ko sta se pridružila komunistom, tistega umazanega načina, kakor se ga poslužujejo njuni nasledniki. Kadar bo Cvetkov izdal svoje spomine, če jih bo kedaj, bo imelo hrvatsko delavstvo pred seboj zanimivo sliko o nešteti zakulisnih mahinacijah, ki so se dogajale v gibanju hrvatskega-srbskega delavstva v Ameriki od l. 1919 dalje.

Nekaj je pri vsi stvari zanimivega, in to je, da se ljudje okoli "Radnika" boje Cvetkovega lista in so mu napovedali neizprosni boj. Bivši "edinstveni drugovi" so si že dolgo v laseh, toda so spore zakrivali pred jav-

nostjo. "Proletarec" je bil edini list, ki je beležil dogodke, ki so se vršili za kulisami hrvatske sekcije, ki je pripadala po izključitvi soc. stranke že raznim centralnim strujam in je sedaj del W. P. To je najbolj razkačilo razne Delije, da so bruhali ogenj in žveplo na "Proletarca", potem pa so sami dobili "brco". "Božji mlini meljejo počasi a sigurno". V Novakovi tiskarni v Milwaukee si lahko zapišejo na steno ta rek.

Notranji boji v unijah.

V krojaških unijah se vrši boj med takozvanimi konservativnimi elementi in pristaši Fosterjeve "Izobraževalne lige strokovnih unij", ki utegne postati usodepoln za prizadete organizacije. Najprvo se je vrgla imenovana liga v boj za kontrolo v International Ladies' Garment Workers Union, ki je razpalil strankarske strasti posebno v New Yorku in Chicagi do skrajnosti. Sedaj je prišla na vrsto tudi Amalgamated Clothing Workers unija in unija krznarjev. V vseh prevladujejo židovski delavci.

Kot znano, so te unije slovele kot najnaprednejše, ki so v teku kratkega časa veliko dosegle za izboljšanje delavskih razmer v krojaški industriji. Vodstva teh unij se ne more primerjati z vodstvi Gompersovih konservativnih unij; toda sedanji notranji boj poganja vodstva in njihove pristaše v en ekstrem in ligin pristaše v drugega.

Čikaško in newyorško kapitalistično časopisje se norčuje iz teh bojev, najbolj pa se jih vesele lastniki krojaških delavnic.

Podoben proces, kakor v krojaških unijah, se je pojavil v nekaterih unijah premogarskih okrožij. Toda največji obseg je dobil med krojaškim delavstvom. Fosterjevo ligo proglašajo za komunistično, dasi trdi Foster, da ne pripada nobeni politični stranki in da je liga nepolitična organizacija.

Notranji boj, ki se vrši v nekaterih ameriških unijah med takozvanimi komunisti in njihovimi protivniki, se je pričel v nekaterih deželah v Evropi že leta 1919. Posledica teh bojev v dotičnih deželah je, da imajo danes brezmočno unijsko gibanje in da ima vsaka stranka svoje unije.

Nazadnjaški odbori unij so v škodo delavcem. Toda preveč insistivni progresivni ali ekstremno radikalni elementi napravijo s svojo taktiko delavstvu kot celoti lahko ravno toliko ali pa še več škode kakor reakcionarne mašine na vodilnih mestih strokovnih organizacij. Prisiljena stvar ni dobra. "Izobraževalna liga strokovnih unij" bi morala biti res izobraževalna, ne pa igrati vloge nekakega generalnega štaba za komunistične ofenzive, pri katerih je slabo še to, da nimajo s komunizmom ničesar skupnega, pač pa je njihov smoter strmoglaviti obstoječa vodstva in postaviti na krmilo unij nove birokracije.

"Odrpno pismo" bi moralo biti naslovljeno kaki provokatorski agenturi v presojanje za nagrado.

Na zadnjem zboru jugoslovanske sekcije W. P. hrvatski delegatje kritizirali urejevanje "D. S.", da ne odgovarja revolucionarnemu listu in so zahtevali, da mora biti urejevan tako kakor "Radnik", naseljenik "Znanja" itd.

Potem so sledile pritožbe, da bi bilo treba za "D. S." več uredniških moči. Iskali so sotrudnike za prevajanje "člankov" iz hrvaščine in angleščine in jih dobili. Vsakdo se je lahko oglasil za ta posel (napadati socialistično stranko), tudi če ni bil član njihove sekcije in W. P. Potem je revolucionarno glasilo pobolnih društev kalumetske jednote in denverske zveze katoliških župnij dobilo še enega "komunista" iz urega kraja, da bo vodil slovensko delavstvo v Ameriki v revolucijo. Ta fant, ki se piše Novak (št. 2), je tako radikalen, da nosi kanonček na hrbtu, vedno pravljen za "rebelicjon". Samo po tem je spoznal njegovo puntarsko naravo.

Tako je družba Novakov prišla v akcijo za strmogavljenje kapitalizma — o ne to, ampak za "uničenje" socialistične stranke.

V Sheboyganu in drugod odpovedujejo list "D. S.", ker ljudje spoznavajo, da način, ki se ga poslužuje ne koristi in ne more koristiti delavski stvari. Ta jih jezi, in mesto da bi se spametovali, postajajo le bolj surovi. Urednika sta napisala v 33. šte. "D. S." "odrpno pismo", ki bi moralo biti pravzaprav "zaprelo" in odposlano kaki agenturi agentov provokatorjev, ki bi presodila zmožnost piscev "odprtega pisma" za "revolucionarno" propagando. Pravita, da hočeta "stvarni odgovor brez osebnih napadov in nestrepanosti". Taki stavki naj bi služili za pesek v oči čitateljem, ampak Novaka se prav gotovo motita. Podpora iz raznih hrvatskih naselbin ju ne bo rešila.

V "odprtem pismu" sta nagromadila toliko laži, potvarjanja dejstev in demagogije, da ne zaslužit nenege odgovora, ampak pomilovanje in prezir. Če hočeta, da bosta s svojo agitacijo kedaj kam prišla, se morata najprvo učiti poštenosti in časnikarske dostojnosti. Edino lumpje, ki so izgubili vsak čut dostojnosti, morejo napisati toliko lopovščine v treh kotonah.

Če sta možakarja v zmoti, tedaj naj gresta v šolo in se učita, kajti če človek ne zna drugega kakor potvarjati, ni sposoben za učitelja. Ako sleparita vedoma, bosta dobila plačilo po zasluženju.

Kakor pišeta "članke" sedaj, so preprozorni, da bi delavstvo ne spoznalo, kakšni nameni se skrivajo za njuno nečastno igro.

Bodi vljuden napram tovarišem delavcem, tudi če niso tvojega mnenja, kajti polagoma jih boš gotovo pridobil.

Reakcionarne sile ne štede s sredstvi pri delu za uničevanje delavskega gibanja. Včasih da v ta namen en posamezen kapitalist več, kakor vsi delavci skupaj tekom enega leta za jačanje socialističnih aktivnosti. Tudi tisto, kar da kapitalist za protidelavsko propagando, so prispevali delavci, četudi indirektno. Tako vidimo, da imamo sistem, v katerem mora delavstvo plačevati boj proti sebi, ne da bi se večina tega zavedala.

Zgodovina socializma v Srbiji.

Spisal Fran Erjavec.

(Nadaljevanje.)

Te lepe uspehe so prinesle stranki zlasti kmetiške organizacije, ki jih je začela stranka snovati okrog l. 1910. in so štejele že l. 1911. okroglo 2300 članov. To naraščanje strankinih organizacij, še bolj pa veliko število volilnih glasov po kmetih je pa postalo strankinemu voditeljem in mestnemu proletariatu kmalu prav neprijetno, kajti videli so, da žanje stranka po kmetih uspehe le zato, ker je trenutno najekstremnejša, da bi ji pa odtegnila te glasove jutri tudi katerakoli druga radikalna in pozicijska stranka. Zavedali so se, da ima kmetiško ljudstvo za enkrat vendar še mnogo drugih in drugačnih interesov kot pa proletariata, zato bi se utegnilo v svoji veliki premoči to nekakega dne enostavno polastiti stranke in jo obrniti v popolnoma druge smeri. Glede na to je odredila podeželnim organizacijam izdatno manjši vpliv na stranko ter skušala paralelizirati naraščanje kmetiških glasov posebno z intenzivnim propagandnim in organizatoričnim delom po izrazitejših industrijskih ozemljih, kakor n. pr. v timoškem rudarskem bazenu.

Izdatno manjši so bili vsled nedemokratskega volivnega reda strankini uspehi pri občinskih volitvah, ki se jih je stranka udeležila prvič l. 1910. in si priborila komaj 2849 glasov (v Beogradu 1386, Kragujevcu 427, Leskovcu 186, Nišu 360 itd.). Glede na komunalno politiko je sprejel strankin kongres resolucijo, da mora biti tudi ta pred vsem načelna in služiti narodnemu boju ter varovati razredne interese proletarijata in revnega ljudstva sploh. Za najvažnejše točke svojega konkretnega programa smatra stranka:

1. splošno, enako, direktno in tajno volilno pravico vsega prebivalstva v občini po proporcionalnem sistemu;

2. popolno avtonomijo občine, ki ne sme biti več nekaka veja državne uprave, temveč se mora pečati zgolj s komunalnimi nalogami;

3. ukinitve vseh posrednih davkov, ki žulijo siromašno prebivalstvo. Občinski izdatki naj se krijejo pred vsem iz progresivnega davka na dohodke, imetje in privatno rento ter iz dohodkov komunalnih podjetij;

4. brezplačno uporabo vseh zdravstvenih, šolskih in prosvetnih ustanov;

5. občinsko skrb za ljudsko higijeno, za zdravje in ceno stanovanja ter živila.

6. Glede na komunalno delavsko politiko je stranka zahtevala:

a) ustanovitev delavskega urada, ki naj zbira delavsko statistiko, daje informacije in

daje občinski upravi iniciativo za njeno socialno politično delo;

c) uvedbo osemurnega delavnika, delavskih dopustov in zavarovanja za vse občinske delavce.

Žal, da vsled svoje šibke moči ni mogla izvesti stranka nobene teh zahtev. To je pa tudi popolnoma razumljivo, saj so smatrali delavstvo v Srbiji še pred nekaj leti za manj vredno ljudstvo in neki visok državni dostojanstvenik je celo javno zapisal, da "delavci niso državljani". Z delavci so ravnali najbolj surovo; pretepali so jih po delavnicah in uradih ter jih gonili za vsak najmanjši prestopok križem domovine. Javne oblasti so jemale v varstvo vedno le delodajalce, nikdar pa ne delavcev. V takih razmerah je morala ostati stranka seveda stalno na braniku najprimitivnejših delavskih pravic, a še prav posebno živahno gibanje je započela proti vedno bolj naraščajoči draginji, proti krivičnemu davčnemu sistemu, ki je to draginjo še forsiral, za splošno in enako volilno pravico ter za nujne politične in socialne reforme.

Najtrši boj je vojevala srbska socialno demokratska stranka za delavsko varstveno zakonodajo. Za časa fevdalnega turškega gospodarstva je bil v Srbiji obrt le slabo razvit, kajti vsaka rodbinska zadruga je izdelovala skoro vse svoje potrebščine doma. Pravo obrtništvo se torej v Srbiji sploh ni moglo razviti, kajti celo onim redkim obrtnikom, ki so živeli po mestih, je bil navadno obrt postranski, poljedelstvo ali trgovina pa glavni posel. Ti "obrniki" so bili seveda skoro izključno le Turki kot privilegirano pleme, Srbom in ciganom so se pripuščali le manj vredni ter manj dobičkanosni obrti. Na boljše se je obrnilo šele po odhodu Turkov, ko je začelo polagoma izginjati nekdanje patriarhalno življenje in gospodarstvo. Tedaj (l. 1847.) se je tudi pokazala potreba za nekak poseben obrtni red, ki se je naslonil popolnoma na staro "esnafsko" organizacijo in je prepuščal pomočnike in vajence povsem "očetovskemu skrbstvu" mojstra. Vajencem je bilo v tej "esnafski uredbi" izgovorjeno, da naj jim da mojster po možnosti ob nedeljah med službo božjo toliko prostosti, da se je lahko udeležijo, glede pomočnikov je pa določila, naj mojstri po možnosti skrbe zanje — še 14 dni po odpustu, če niso odpovedali pomočniki sami, in naj sprejemajo potujoče pomočnike po možnosti pod streho. Sicer je pa naredba popolnoma kopija dotične avstrijske naredbe, ki je bila že tedaj pravi anahronizem.

Ta naredba je bila že pri svojem uzakonjenju nad vse reakcionarna, ko je bila pa proglašena l. 1859. svoboda dela, je postala polagoma nemogoča. Že l. 1866. in 1869. so jo skušali nadomestiti s posebnim "Zakonom o radnjama", a zaman, toda proti koncu minulega stoletja je postala prava ovira vsakršnega razvoja in na-

predka, tudi kapitalističnega. Vkljub temu so se pa vladajoče reakcionarne stranke na vso moč upirale, da jo zamenjajo z modernejšim "Zakonom o radnjama," kojega načrt je bil izdelan že l. 1890., ker niso hotele niti čuti o kaki najprimitivnejši zaščiti delavcev. Ko se je pa osnovala socialistična stranka ter začela z vso vehemenco zahtevati socialno in varstveno zakonodajo, ko je uprizorila v to svrhu celo vrsto stavk in je pretila vsled razvijajoče se kapitalistične produkcije v odnošajih med delavcem in in delodajalcem prava anarhija, se je čutilo meščanstvo končno prisiljeno, da je zakonito uredilo te odnošaje. V to svrhu so bili l. 1903. in 1904. ponovno izdelani načrti "Zakona o radnjama" z določbo o dvajnosturnem delovnem času in še z dvema nadurama, prepovedjo koalicijske pravice in z drugimi drakonskimi odredbami. Stranka in strokovna organizacija sta seveda dvignili proti takemu zasmehovanju delavskih pravic vse srbsko delavstvo in več let je trajal najljutejši boj, dokler ni bil končno l. 1911. uzakonjen precej moderen načrt Jaše Prodanoviča. To je bil prvi in največji uspeh stranke na polju zakonitega delavskega varstva, ki ga Srbija doslej še ni poznala. Uzakonjeni so bili deseturni delovni čas, pravica za koalicijo in štrajk, posebno varstvo žen in otrok, uveden nedeljski počitek, zajamčen odpovedni rok, uvedeni za delavnice določeni higijenski predpisi, osnovana delavska zbornica, posredovalnica za delo itd.; le žal, da je ostalo toliko lepih in potrebnih določb vedno samo na papirju, kakor tudi toliko drugih lepih srbskih zakonov.

(Konec prihodnjič.)

Propaganda laži.

Socialistična stranka v Ameriki se utrjuje, njeno časopisje se širi, njeni shodi so številno obiskani. To jezi njene številne nasprotnike, najbolj pa "revolucionarne fraze". Izmislili so si nešteto laži, med njimi tudi to, da prostori, kjer se je vršil kongres socialistične delavske internacionale, niso bili okrašeni z rdečimi zastavami.

Socialistični listi se kolikor največ mogoče ogibajo odgovarjati takim provokatorjem. Škoda je vsake vrstice, ki se jo porabi za odgovarjanje na laži besednim "revolucionarjem"; delavski listi imajo važnejše naloge, kakor pa zanikavati trditve brezvestnih pisarjev. Odgovarjamo le toliko, kolikor je skrajno potrebno v poduk tistim delavcem, ki bi utegnili nasesti lažem naših nasprotnikov in sovražnikov socialističnega gibanja.

Enotno fronto bomo imeli, kadar bomo zanjo zreli. Kaotični položaj po svetu ni nič drugega kakor odsev kaotičnega mišljenja vsakega povprečnega človeka. In nesloge je toliko zato, ker ni povprečen človek niti sam s seboj složen.

LEONID ANDREJEV:

TEMA.

Poslovenil Jos. Vidmar.

(Nadaljevanje.)

Pil je mnogo, ne da bi se bil opijani; kaj drugega se je dogajalo v njem, nekaj, kaj tajinstveni in silni alkohol večkrat povzročal ljudem. Dokler je pil in molčal, se je v njegov notranjosti vršilo ogromno, uničujoče delo, hitro in nemo. Kakor da je vse, kar je spoznal v svojem življenju, vzljubil in premislil, pogovor s tovariši, knjige, nevarno in mamljivo delo njegovo — vse to, kot da je brezšumno zgorevalo in brez sledu razpadalo v nič, on sam pa ni razpadal pri tem, temveč je nekako čudno postajal krepak in trd. Kakor da se je z vsako čašico, ki jo je izpil, bližal nazaj, nekemu svojemu prazračetku — k dedu, pradedu, k onim elementarnim, prvobitnim puntarjem, katerim je bil punt religija in religija punt. Kot rastvorljiva barva v vroči vodi — se je zmivala in bledela iz knjig zajeta, tuja modrost, nanesla nje pa je nastajalo njegovo lastno, divje in temno, kakor glas same črne zemlje. In divje vzhichenje, brezmejnost dremajočih gozdov, brezbrežnost polj je vejal od te poslednje temne njegove modrosti, v nji je slišal zbegani križ zvonov, v nji je videl krvavo zarjo požarov, žvenket železnih spon in ekstatično molitev in satanski krohot tisoč orjaških grl — in črna kupolo neba nad golo glavo.

Tako je sedel, koščeni lic, bled, tako ruden naenkrat, tako blizek vsem tem nesrečnim, ki so kričale okrog njega. In v opustošeni, bežgani duši in v razrušenem svetu je v beleni ognju raztaljenega jekla jarko, samotno blestela in svetila njegova razbeljena volja. Še slepa še brezciljna, se je že pohlepno, prežeče spenjala; in v čuvstvu brezmejne mogočnosti, sposobnosti, vse ustvariti in vse razrušiti, je mirno železnelo njegovo telo.

Naenkrat je udaril s pestjo po mizi.

— Ljubka! Pij!

In ko mu je vsa svetla in smehljajoča pokorno nalila čašici, je dvignil svojo in dejal:

— Za naše ljudi!

— Za one? — je šepnila Ljuba.

— Ne, za te-le. Za naše! Za podleže, za ničvredneže, za strahopetce, za tiste, ki jih je strah življenja. Za one, ki umirajo od sifilisa...

Dekleta so se zasmejala, ona debela pa je zavrnila:

— No, golobček, to je pa že malo od sil.

— Molči! — je dejala Ljuba vsa blede; — on mi je bil usojen.

— ... Za vse slepe od rojstva. Mi, ki vidimo, iztaknimo si oči, kajti sramotno je, — daril je s pestjo po mizici — kajti sramotno je za nas, ki vidimo, gledati slepe od rojstva.

našimi leščerbami ne moremo razsvetliti vse tume, tak pogasimo luči in zlezimo vsi v temo! Ne ni raja za vse, ga tudi zame ni treba, — to je mi več raj, dekleta, ampak čisto enostavno — svinjarija. Pijmo zato, dekleta, da bi vse luči pogasnile. Pij, tema!

Zamajal se je nekoliko in izpil. Govoril je nekam težko, toda trdo in razločno, s pavzami, zagovarjaje vsako besedo. Niti ena ni razumela tega divjega govora, toda vsem se je prikupil na sam, tako bled in nekako posebno hud. Naenkrat je izteguje roke spregovorila Ljuba:

— On mi je usojen. Z menoj ostane. Pošten je bil, tovariše ima, sedaj pa ostane z menoj.

— Vstopi k nam v službo namesto Markusa, — je leno dejala debela.

— Molči, Manka, če ne ti razbijem gobec! Pri meni ostane. Pošten je bil.

— Vse smo bile poštene, — je rekla ona huda, stara.

In druge so se oglasile:

— Do četrtega leta sem bila poštena . . . Saj sem še sedaj poštena, pri moji duši!

Ljuba se je skoro jokala.

— Molčite, svinje ve take! Vam so poštenost vzeli, on pa jo je dal sam. Sam jo je dal; on — moja poštenost! Ne maram poštenosti. Ve ve tukaj ste . . . on pa je še nedolžen . . .

Zaihtelo se ji je — in vse se je zakrohotalo. Krohotale so se, kot se morejo krohotati samo pijani, z vso nebrzdanostjo čustev; krohotale so se, kot se more krohotati samo v majhni sobici, kjer se je zrak že prenasitil zvokov, jih ne sprejema več in jih hrupno in ogljušljivo meče nazaj. Jokale so od smeha, se valile druga na drugo, ječale; ona debela je kokodajskala s takim glasom in je onemoglo padala s stola; na vse zadnje se je od tega prizora zakrohotal še on sam. Kakor da se je zbral sem ves satanski svet, da bi s krohotom spremljal majčkeno, nedolžno poštenost v grob, — in tiho se je krohotala sama umrla poštenost. Samo Ljuba se ni zmenjala. Trepotala je od ogorčenja, vila roke, kričala in končno planila s pestmi na debelo, ki se je komaj ubranila z golimi, okroglimi, kakor koli debelimi rokami.

— Dosti, — je kričal, toda niso ga slišale. Končno so polagoma utihnile.

— Dosti, — je kričnil še enkrat. — Stojte! Še nekaj vam pokažem.

Pusti jih! — je dejala Ljuba in si s pestmi utirala solze. — Vse spodi ven!

— Kaj si se prestrašila? — je okrenil obraz, ki je še dregetal od krohota. — Ali si si poštenosti zaželela? Neumnica, saj si ves čas ne želi drugega od mene. Pusti me!

Ni se več zmenil zanjo; okrenil se je k omenim, vstal in visoko dvignil roke!

— Poslušajte! Počakajte! Takoj vám pokazem. Glejte sem, na moje roke!

V veselem in radovednem razpoloženju so

gledale na njegove roke, odprle so usta in čakale ubogljivo kakor otroci.

— Tukajle, — stresel je roke — držim v rokah svoje življenje. Vidite?

— Vidimo. Naprej!

— Prelepo je bilo, moje življenje. Bilo je čisto in prečestno, moje življenje. Bilo je, veste, kakor one lepe vaze iz porcelana. In glejte: Jaz ga vržem-ob tla!

Skoro ječe je spustil roke navzdol in vse oči so se obrnile na tla, kakor da tam res leži nekaj krhkega in nežnega, razbitega na koščke — prelepo človeško življenje.

— Teptajte je, dekleta! Teptajte, da ne ostane niti koščka! — je zateptal z nogo.

In kakor otroci, ki se vesele nove šale, so vse s cviljenjem in krohotom planile in jele teptati ono mesto, kjer je nevidno ležala razbita nežna porcelanska vaza — prelepo človeško življenje. Samo težko dihanje, često sope-nje in teptanje nog, besno, neusmiljeno, neukrotljivo.

Ljuba ga je srepo pogledala preko rame kakor užaljena carica, naenkrat pa je menda razumela, planila med drenjajoče se ženske in hitro zateptala z nogami. Če bi človek ne videl resnosti pijanih obrazov, če bi ne videl besnosti kalnih oči, zlobnosti izpačenih, skrivljenih ust, bi mislil, da je to nov poseben ples brez muzike in brez ritma.

On pa si je oklenil s prsti trdo, ščetinasto lobanjo — in gledal mirno in mračno.

* * *

Dva glasova sta govorila v temi.

Glas Ljube, blizek, pazljiv, silno rahločuten, z lahnim odtenkom strahu, kot ga ima ženski glas v temi vedno — in njegov, trd, miren, dalek. Besede je izgovarjal malce pretrdo, prerazločno — in samo v tem se je še poznala vinjenost, ki še ni čisto prešla.

— Imaš odprte oči? — je izpraševala ženska.

— Odprte.

— Ali o čem premišljuješ?

— Premišlujem.

Molk in tema, in zopet pazljivi, oprezni ženski glas:

— Pripoveduj mi še o svojih tovariših! Lahko?

(Dalje prihodnjič.)

* * *

Doba "nonpartisan ticketa", ki ga sprejemajo mamlone v vseh krajevnih in državnih postavodajah Zed. držav, je najjasnejši dokaz, da socialistična ideja napreduje kakor nikdar poprej. Strah pred delavstvom naganja obe stari stranki v en tabor, in na ta način je slika, da ste obe stranki enaki, še bolj jasna. In enaki sta že od nekaj, obe kapitalistične, obe korumpirane, obe vzdrževane s pomočjo delavskih glasov, služeče sovražnikom delavstva.

GLASOVI IZ NAŠEGA GIBANJA.

DOPISI.

Shod socialističnih klubov J. S. Z. in konferenca v nedeljo 2. sept. na Bridgeville, Pa.

V nedeljo 2. septembra ob 2. popoldne se vrši velik shod na Bridgeville v dvorani društ. SNPJ., ki ga sklicuje konferenca socialističnih klubov JSZ. v zapadni Pennsylvaniji.

Razun drugih govornikov nastopi sodrug Frank Zajec iz Chicage. Tema govora: "Zakaj moramo imeti organizatorično kampanjo?"

Isti dan, to je dne 2. septembra, se vrši konferenca zastopnikov socialističnih klubov in društev Izobraževalne akcije JSZ, istotako na Bridgeville. Pričetek konference točno ob 10. dopoldne. Navzoč bo tudi Frank Zajec.

Sodrug, somišljeniki in zastopniki, skrbite, da boste navzoči na konferenci in da se udeležite shoda popoldne v največjem številu.

Vzrok, da se vrši konferenca in shod vse na isto nedeljo je ta, ker smo informirani, da imajo na drugi dan (Labor Day, ponedeljek 3. septembra) v več naselbinah plesne zabave in druge priredbe. Če bi sklicali shod v ponedeljek, bi bilo škodovano nam in društvom, ki imajo na ta dan svoje priredbe. Zato smo se odločili, naj bo shod v nedeljo 2. septembra ob 2. popoldne in pričakujemo velike udeležbe. Plesne zabave ob nedeljah so v tej državi prepovedane, shodi pa niso. Tako bo pri tem aranžiranju priredb vsem ustrezno.

Apeliramo pa, da pridejo zastopniki točno na konferenco, da bomo mogli opraviti delo v kratkem času, ki nam je odmerjen. Prične se ob 10. dopoldne, kot že navedeno. Vlaki pridejo v Bridgeville iz vseh naselbin do te ure.

Da ne bodo zastopniki, ki bodo dopoldne na konferenci in popoldne na shodu, brez hrane, bo zanje preskrbljeno v dvorani.

Za konferenco socialističnih klubov v zapadni Pennsylvaniji, *Lawrence Kaucich, John Terčelj*, zastopnika.

Piknik socialističnega kluba v Girardu, O.

GIRARD, O. — V nedeljo 26. avgusta priredi tukajšnji socialistični klub št. 222, JSZ, piknik v Avon parku na navadnem prostoru, na katerega vabimo jugoslovansko občinstvo od tu in okolice, da se ga udeleži. Na pikniku bo govoril sodrug Jakob Kotar iz Warrena, O. Sodrug in somišljeniki, skrbite, da bomo imeli številno udeležbo.

Bilo je v tem listu že poročano, da smo obnovili tukajšnji socialistični klub št. 222. Da pa bo reorganizacija popolna, apeliramo na vse delavce, ki se zavedajo pomena socialistične organizacije za delavski razred, da se nam pridružijo in pomagajo v borbi za odpravo današnjega krivičnega sistema, katerega bomo nadomestili s socialistično uredbo.

Pristopite v naš klub in udeležujte se njegovih sej ter pomagajte pri vseh akcijah za pojačanje našega gi-

banja, kajti le če se organiziramo smo močni. Pomembniki smo šibki, združeni v organizaciji smo sila.

Priporočam vam tudi, da se naročite (ako le niste naročeni) na Proletarca, glasilo JSZ. Delavci morajo širiti svoj tisk s tisto energijo, kakor širijo kapitalistične sluge kapitalistično časopisje. Sodrug, postanimo vsi agitatorji za naše glasilo.

Klubove seje se vrše vsak drugi petek v mesu ob 8. zvečer v prostorih Slovenskega doma v Girardu. — *Organizator.*

Kampanja za predsedniške volitve pred durmi.

SHEBOYGAN, WIS. — Zopet prihaja leto predsedniških volitev, ki daje velike priložnosti za intenzivno socialistično propagando. Ob enem bo imelo delavstvo priliko pokazati, koliko se je naučilo v zadnjih štirih letih, v koliko je prišlo do spoznanja, da ne more trajno izboljšati svojega stanja pod kapitalizmom.

V Združenih državah vlada kapitalizem tako trdno, kakor v malokateri drugi deželi. Ameriško ljudstvo po večini tega ne razume, in kot tako — kar se ti nekaterim nerazumljivo — dopušča, da ga vlada pšičica političarjev v službi kapitalističnih interesov. Bankirji in industrialci so prava vlada te dežele.

Delavci pa se vendar učijo in prihajajo počasno do spoznanja. Socialistična propaganda in vzgoja iz zadnjih desetletij ni bila zamanj. Ne uče pa se tako hitro, kot bi mi, zavedni delavci, želeli. Čudimo se kako to, da se ne izučijo, ko imajo vendar toliko boljših izkušenj. Stavke se vrste za stavko. Vojskova policija, javni uradi in meščansko časopisje je v službi korporacij, vse nastopa proti delavstvu. Pride priklonost, ko ima delavstvo priliko pomesti s slugami kapitalizma in postaviti svoje zastopnike v urade, pa to ni moč — svojim sovražnikom.

Stavke so potrebne za izboljšanje takojšnjega stanja delavcev. Toda samo s stavkami za povečanje plač skrajšanje delavnika in za podobne zahteve, ne bomo daleč prišli. Kapitalizem ostane; z njim ostane proti. Ako nam da nekaj priboljška, si s tem ne zmanjša profita, ker vzame direktno ali indirektno nazaj to, kar nam da več kakor poprej. Pri vsakem priboljšku plač tudi gleda, da se delavce pri delu bolj naganja in da se z izboljšanjem obratnega sistema produkt delavcev poveča. Razuñ tega ne smemo pozabiti, da se izboljšanje delovnih in življenjskih razmer v eni stroki z izboljšuje življensko stanje vseh delavcev. Kapitalizem ustvarja razrede tudi med delavci. Ako ene plača dobro, gleda, da plača druge toliko manj. Razlika je v tem, da hočemo mi odpraviti vzroke, ki povzročajo družabne bolezni, medtem ko oni zdravijo samo bolezni, vzrokov pa ne mislijo odpraviti.

Vlada v tej deželi je od kapitalistov za kapitaliste; mi hočemo vlado iz delavstva za delavstvo. To je deviza socialistične stranke. Temu cilju je posvečena svoj boj.

Delavstvo, ki ustvarja bogastva, ki si črpa moč v industriji, umira v rudnikih, blazni v toplotah, prejema samo drobtine v obliki plače za svoje pranje. Mogočni trustjani prejema milijarde in milijone. Tu je vsako zabavljanje brezplodno. Za naš

prašanje, ali smo za sedanjí ekonomski sistem socialistični. Mi, kar je nas zavednih delavcev, za socializem. Ker je večina še nezavedna, jo moramo učiti, da postane zavedna, da bo hotela socializem razumela in se borila z nami za skupno stvar.

Kapitalizem ne bi mogel vladati brez pomoči delavcev. Milijoni glasov, oddani za Hardinga in Coxa v letu 1920 so bili v ogromni večini glasovi delavcev. To maso bo treba vzgojiti, jo organizirati in sposobiti, in to je naloga socialističnega gibanja. Znamenja so tu, ki dokazujejo, da se masa trezno. V Minnesoti se je to pokazalo dne 16. julija. Vsi člani stranke sta bili potisnjeni v ozadje. Delavci niso hoteli vreči proč svojih glasov in so s tem dosegli, da bodo imeli v senatu dva svoja zastopnika. Obrniti so hrbet republikanski in demokratski stranki ter provokatorjem; lepe obljube in fraze njihovim nismo mogli premotiti.

Da se mi dopis preveč ne zavleče, se povrnem k temu, ki jo v začetku omenjam. Predsedniška kampanja se nam bliža z naglimi koraki. Sovražniki ljudskih interesov so vztrajno na delu in kujejo načrte, da obdržati vladu v rokah kapitalistične mašine. Imenovanje pokojnega predsednika Hardinga na zapadno obalo je bilo podvzeto z namenom agitacije za novo ponovno izvolitev. Novi predsednik s svojimi pomočniki kuje načrte, kako ohraniti deželni "pravo konzervativno vladu". Na Wall Streetu pazijo na vsak izraz in ekonomski gibljaj, ne samo v Ameriki, ampak po vsem svetu.

Kaj pa mi delavci? Se li brigamo za naše interese ali meri kakor naši sovražniki za svoje?

Ne, ne brigamo se! kajti če bi se, bi bila naša volja zagotovljena!

Ampak ako se ne brigamo sedaj, agitirajmo, da delavstvo brigalo za svojo stvar v bodoče. Ustanovimo socialistične postojanke po vseh krajih uni- versitete naša glasila! Razpečavajmo socialistične brošure in knjige!

Naša stranka je pričela s kampanjo za zbiranje agitacijskega fonda, ki bo služil v financiranje organizacijskega dela v krajih, kjer danes soc. stranka nima močnih postojank ali državnih organizacij. Glavna stranke je razposlal krajevnim klubom nabiralne listine in poziv vsemu članstvu, naj stopi v akcijo, ki ga vodi predsednik naše stranke sodrug Debs. V tem imenu pravi Debs med drugim: "Dragi sodrugi, v tem imenu Vas prosim, da storite nekaj za stranko, kar ne morete prositi, da storite zame. Vi veste, da meni ni mar za denar in radi denarja samega ne bi obrnil moje glave. Toda gre se za socialistično stranko, v kateri so tudi viharji. Mi jo moramo reorganizirati, utrditi. V tem delu mi morate pomagati. Najprej je treba ustanoviti agitacijski fond. Kar se mene tiče, bom dal v tej akciji vso svojo energijo, vsak atom življenja . . ."

Delavci, vi veste, da se mnogokrat govori in piše o bogastvih bogastvih. Ta bogastva so plod našega kapitalizma, toda niso naša! Drugi jih posedujejo in ti drugi delavci, da vladajo nad nami s pomočjo brezbrzičnih delavskih množic. Ali ni že čas, da napravimo konec temu blagovestju in postanemo sami gospodarji svojih delavstev?

Vi vemo in vi veste: "osvoboditev delavstva je v rokah delavstva samega." Nihče nas ne bo osvobodil, če ne bo opravljal dela, katerega moramo storiti sami. Delajmo pri kampanji za zbiranje organizacijskega fonda, ustanovljajmo nove postojanke, širimo socialistično časopisje!

Kapitalisti so se trudili leta in leta, da bi uničili socialistično stranko. Niso jo uničili. Takozvani ekstremisti in agentje provokatorji se trudijo sedaj, da bi dosegli to, kar se kapitalistom ni posrečilo. Ampak tudi oni niso in ne bodo mogli razbiti naše stranke. Proletariat spoznava igro svojih odkritih in prikritih sovražnikov.

Kakor stranka sama, postaja aktivnejša tudi J. S. Z. Pri akciji za zbiranje organizatoričnega fonda je obljubil svojo pomoč in naši sodrugi bodo storili kolikor bo največ mogoče. Tudi novi klubi se ustanovljajo in tako vidimo, da se v vrste našega delavstva naseljuje novo, aktivno življenje v boju za socializem.

Kakor drugod, smo tudi v Sheboyganu nedavno ustanovili socialističen klub JSZ. Slovenski delavci, postanite vsi razredno zavedni in vsi člani socialistične stranke. Ne pustite se begati od kupljenih in ne-kupljenih agentov, ki blatijo našo stranko. Pridružite se klubu tudi tisti, ki ste pred ustanovitvijo obljubili pristopiti. Delavstvo bo močno, kadar se bo zavedalo svoje sile — in sila je v organizaciji!

ANTON ŽAGAR.

Slovenskemu delavstvu v Clevelandu.

CLEVELAND, O. — Da se socialistično gibanje v Clevelandu poživi, in da se sodrugi vseh narodnosti medsebojno spoznamo, je odbor krajevnih organizacij socialistične stranke v Clevelandu sklenil tudi letos prerediti velik piknik, ki se vrši v nedeljo 26. avgusta v Puritas Spring parku na zapadni strani mesta. Ta park je na novo prenovljen in nudi vsakojake priložnosti za zabave, bodisi ples, keglanje itd. Za otroke so prekrbljena dirkališča in druga igrišča.

Nastopili bodo razni socialistični govorniki. Vstopnina 15c za osebo. Vstopnice se dobe pri članih socialistične stranke in pri vrodu na dan piknika. V parku ste lahko ves dan; ako hočete imeti prijeten kos vožnje, se peljite do parku z avtomobilom, če ga imate. Drugi naj se ravnajo po tem kažipotu: na Public Square vzemite Lorain Ave. karo. s katero se peljite do 105. ceste; potem se presedite na zeleno Puritan Spring karo. ki vozi direktno v park.

Slovenski socialistični klub št. 27 vabi clevelandске sodruge in somišljenike, da se udeleže tega piknika, ako mogoče z družinami. Potrudimo se, da bo tudi slovensko delavstvo zastopano v družbi sodrugov drugih narodnosti.

Na svidenje 26. avgusta v Puritas Spring parku.

Za centralni odbor, Jos. Jauch.

Aktivnosti krajevnih organizacij soc. stranke v Chicagi.

CHICAGO, ILL. — Dne 9. septembra se vrši nominacijska konvencija članstva socialistične stranke v Chicagi, na kateri se bodo nominirali kandidati za sodnike, devet po številu.

Demokrati in republikanski političarji obdržujejo sestanke, na katerih skušajo napraviti sporazum za enotno listo. Kako važni so v Ameriki sodni uradi, delavstvu ni treba dopovedovati. Mnogo stavek je bilo izgubljenih radi sodnijskih prepovedi, s katerimi zabranjujejo stavkarjem vsako aktivnost za unijo v podjetjih, v katerih je stavka. Kapitalisti se tega v polni meri zavedajo, pa se jim ne zdi umestno, da bi bile potrebne dve liste njihovih kandidatov.

Okrajna organizacija soc. stranke v Chicagi je izvolila odbor petih članov, ki ima nalogo stopiti v

dogovor z drugimi delavskimi organizacijami v Chicagi za skupen nastop pri jesenskih volitvah.

Za velik socialističen piknik, ki se vrši v nedeljo 2. septembra v parku Riverview, se delajo velike priprave. Pričakuje se ogromne udeležbe. Glavni govornik bo sodrug Eugene V. Debs. Takoj ko bo gotov z govorom v Chicagi, odide na agitacijsko turo v zapadne države. Pripravljalni odbor je povabil vse unije, naj se naše manifestacije udeležijo in pokažejo svoje simpatije staremu bojevniku Debsu.

Vstopnice se dobe v uradih socialističnih listov v Chicagi, v uradu okrajne organizacije ter pri posameznih sodrugih. Naši delavci jih lahko dobe v uradu Proletarca ali pri članstvu kluba št. 1, JSZ.

KLUBOM J. S. Z. NA ZNANJE.

Kakor je bilo že pojasnjeno v 829. št. Proletarca, je sedaj v teku kampanja za zbiranje agitacijskega fonda \$40.000, iz katerega se bodo krili stroški za pridobivanje novih članov, organiziranje in reorganiziranje socialističnih klubov in državnih organizacij.

K dotičnemu obvestilu spada še to, *DA SI OD ZBRANIH SVOT OBDRŽI VSAK KLUB* 25 odstotkov za svoje lokalno delo.

Večina naših klubov je dobilo nabiralne pole za zbiranje tega fonda direktno iz gl. stana Socialistične stranke. Brezdvomno so nekateri odposlali tje še tudi svote. Klubi, ki so že kaj odposlali, pa niso odračunali za svoj klub tistih 25 odstotkov, lahko to še vedno store. V tem slučaju naj pišejo tajništvu JSZ, naznanijo naj, koliko in kdaj so poslali zbrano na gl. stan in tajništvo jim izposluje pri stranki tozadevne odstotke.

Klubi, ki še niso dobili tozadevnih nabiralnih pol, naj to javijo tajništvu JSZ., da jim jih pošlje.

Kampanja za reorganiziranje starih in organiziranje novih socialističnih klubov in s tem državnih organizacij, ki so prenehale funkcionirati, se prične pod vodstvom sodruga E. V. Debsa dne 1. septembra ter bo trajala do decembra 1923. Spomladi 1924, prične sodrug Debs predsedniško kampanjo, ki bo trajala do prvega torka v novembru, to je dokler se ne zaključijo predsedniške volitve.

Sodrug, vpoštevajte to, da se razdele naša gmotna sredstva in delo za reorganiziranje Socialistične stranke, kakor je potreba.

Naprej v borbi za socializem!

Tajništvo JSZ.

SLOVENSKEMU DELAVSTVU V HERMINIE, PA.

Socialistični klub št. 69, JSZ., zboruje vsako tretjo nedeljo v mesecu ob 6. popoldne v dvorani društva Prostomisleci, št. 87, SNPJ. — Rojaki, pristopajte v naše vrste! — Anton Zornik, Box 202, Herminie, Pa.

RAZPIS SLUŽBE.

Radi izvolitve sodruga Chas. Pogorelca za tajnika JSZ. se potrebuje v uradu Proletarca novo pisarniško moč. Prosilec za to službo mora biti več slovenščine v govoru in pisavi, znati mora angleško, pisati na pisalni stroj in razumeti knjigovodstvo. Za to službo se imajo pravico prigrasiti samo člani J. S. Z. Pošljite ponudbe na naslov: "Proletarec", 3639 W. 26th St.

SOCIALISTIČNO ČASOPISJE V ZEMELJAH NJENIH DRŽAVAH.

Seznam nekaterih socialističnih listov v zbiranih državah:

THE NEW YORK CALL, dnevnik, 120 Fourth Ave., New York. — Naročnina za dve leti in nedeljsko izdajo \$1 na mesec.

THE MILWAUKEE LEADER, dnevnik, 528 Chestnut St., Milwaukee, Wis. — Naročnina, \$3 za pol leta, \$6 za celo leto.

THE WORKER, tednik, glasilo socialistične stranke v Pennsylvaniji. Naslov: American Casualty Bldg., Reading, Pa. — Naročnina \$1.50 za celo leto.

MIAMI VALLEY SOCIALIST, tednik, glasilo socialistične stranke v Ohio. Naslov: Main and Longworth St., Dayton, O. — Naročnina \$1.50 za celo leto.

CHICAGO SOCIALIST, tednik, glasilo socialistične organizacije. Naslov: 138 Warren Ave., Chicago, Ill. Naročnina: \$1.50 za celo leto.

THE WORLD, tednik, glasilo socialistične stranke v Californiji. Naslov: 1020 Broadway, Oakland, Calif. — Naročnina: \$2 za celo leto.

THE NEW AGE, tednik, glasilo socialistične organizacije v Buffalu. Naslov: 616 Genesee St., Buffalo, N. Y. Naročnina: \$2 za celo leto.

THE SOCIALIST WORLD, mesečnik, glasilo ameriške socialistične stranke, izhaja v Chicagi. Naročnina: \$1 na leto.

ST. LOUIS LABOR, tednik, 940 Chouteau Ave., St. Louis, Mo.

NEWARK LEADER, 97 Springfield Ave., Newark, N. Y.

THE MESSENGER, glasilo zamorskih socialistov, 2305—7th Ave., New York.

THE SOCIALIST ADVOCATE, Glen Falls, N. Y.

THE CITIZEN, 351 Albany St., Schenectady, N. Y.

READING LABOR ADVOCATE, 617 Washington St., Reading, Pa.

Razun tu navedenih je še število drugih listov, ki propagirajo socialistično stranko; večinoma jih lastujejo unije. Izmed vseh delavskih skupin in frakcij ima socialistična stranka največ in najbolj razširjeno časopisje.

Stranke v Estoniji.

Meseca maja to leto so se vršile v Estoniji državnozborske volitve, pri katerih so dobili konservativci, 25 poslancev; centrum, 38 poslancev, ki sestoji iz radikalcev in demokratske unije; social demokratje so dobili 20 komunistov, 10 in narodnostne manjšine (Nemci in Rusi) 10 poslancev. Estonski parlament sestoji s strani ene zbornice. Toenisen, bivši ministrski predsednik in član demokratske unije, je bil imenovan za predsednika državnega zbora.

Izseljevanje Jugoslovanov leta 1922.

Po uradni statistiki, izdelani v Generalnem Izseljenjskem Komisarjatu, je bilo izseljeniško gibanje iz Zedinjene države leta 1922 sledeče:

Kvota.

Kvota za fiskalno leto 1922-23 je iznašala 6426. Na koncu decembra je bilo od tega izčrpanih 5436 oseb, ne računajoč tiste v Jugoslaviji rojene izseljence, ki so odšli v Zedinjene države iz drugih evropskih ali ameriških držav. V zmislu zakona o kvoti se ne štejejo v kvoto vsake dežele vsi tisti priseljenci, ki so bili v dotični deželi rojeni, brez obzira na to, v kateri deželi imajo državljanstvo. Če se je na primer kdo narodil v Jugoslaviji, ko so slučajno pri starši potovali skozi našo deželo, pa se po povratku iz svoje države izseli v Ameriko, gre na račun kvote.

Vsega skupaj se je tekom koledarskega leta 1922 v Jugoslaviji izselilo: 6,086 oseb, medtem ko jih je bilo leta 1921 12,965 oseb. Med izseljenimi je bilo 2,872 žensk, leta 1921 pa 3,214.

Leta 1921 je število ženskih med izseljenci preseglo število moških. Tako ni le v Jugoslaviji. Odkar je v Zedinjenih državah zakon o kvoti, se lahko zgodi, da se množi med izseljenci število ženskih namreč moških.

Izseljevanje po pokrajinah.

Od skupnega števila izseljencev odpada na posamezno pokrajino:

		odstotkov
Črna Gora	518	8
Dalmacija	1118	18
Črna Gora	65	1
Slavonija in Slavonija	3033	50
Hercegovina	750	12,5
Slavonija	440	7
Hercegovina	162	2,5

Procentualno razmerje selitve iz posameznih pokrajin se je tega leta v primeri z letom 1921 povišalo v Dalmaciji in Slavoniji, znižalo v Sloveniji, Bosni in Hercegovini, ostalo približno enako za Hrvaško in Slavonijo ter za Črno Goro.

Te procentualne izpremembe, zlasti povišanje odstopa za Srbijo, ni po mišljenju Generalnega Komisarjata nastalo vsled večje tendence izseljevanja iz te pokrajine, ampak zato, ker je bila kvota za leto 1922-23 izredno porazdeljena, ne pa po faktičnih potrebah izseljenih krajev. Združene države namreč niso določile kvote za Jugoslavijo sploh, ampak tudi razdeljevanje na teritorije beogradskega in zagrebškega konzulata. Posledica je bila, da na primer Srbija niti ni bila izčrpana, ampak je izselila svoje kvote, ki je iznašala 700 oseb, medtem ko je iz te pokrajine izselilo le 467 oseb v Zedinjene države. Na drugi strani pa iz drugih pokrajin ni bilo število oseb ni moglo odpotovati, ker je bila kvota izčrpana.

Izseljevanje po poklicih.

Po poklicu je bilo leta 1922: 444 kvalificiranih delavcev (skilled workmen), od tega moških 403, žensk 41.

Nekvalificiranih delavcev (unskilled laborers)	380
od tega moških	152
žensk	228
Poljedelcev	3489
od tega moških	1404
žensk	2045
Svobodni poklici	171
od tega moških	75
žensk	96
Družin. članov brez poklica (starcev in otrok)	1441
od tega moških	620
žensk	761

Te številke pokazujejo, da je bilo več kakor polovica vseh izseljencev poljedelcev, namreč 51,3 odstotkov. To pomeni velik preobrat proti letu 1921, ko se je izselilo le 13,2 odstotka poljedelcev.

V oči pada tudi veliko število izseljencev brez poklica, to se pravi žlahte. To potrjuje dejstvo, da so se v mnogih slučajih izselile cele družine, iz česar bi se dalo zaključiti, da si mislijo stalno poiskati novo domovino.

Po starosti je bilo izseljencev:

nad 50 leti	284
od 30 do 50 leti	2487
od 18 do 30 let	1987
izpod 18 let	1438

Največje število izseljencev obsega torej tiste v zrelih letih od 30 do 50 let, ko so najspodobnejši za zaslužek.

Po plemenih.

Po plemenih je bilo med izseljenci:	
Hrvatov	3084
Srbov	1460
Slovencev	336
Drugih Slovanov	117
Nemcev	760
Madjarov	259
Romunov	46
Drugih narodnosti	598

Tudi tega leta kakor v prejšnjih letih presega število Hrvatov efektivno in procentualno v izseljevanju vsa druga plemena in narodnosti v državi.

Pismenost.

Od vsega števila izseljencev leta 1922 je bilo pisave zmožnih	5486
nezmožnih	598

Iz tega se ne morejo izvajati zaključki glede na pismenost v deželi, ker je znano, da je — odštevši neke izjemne slučaje — vseljevanje v Zedinjene države in Kanado nepismenim prepovedano. Ali pri tej priliki se vendar lahko naglasi, da nepismenost v deželi bolj in bolj gine.

Cilj izseljevanja.

Po deželah priseljevanja je odpotovalo

	odst.
v Zedinjene države Amerike	5436 90
v Kanado	170 2,9
v Argentino	290 4,8
v Chile	7
v druge ameriške dežele	35
v južno Afriko	20
v Avstralijo	44
v Novo Zelandijo	12

Izseljeniško gibanje je bilo torej tudi tega leta uravnavano večinoma v Zedinjene države Amerike.

Izseljeniška pristanišča.

Ker Jugoslavija še nima nobene domače luke urejene za izseljeniški promet, kakor tudi nobenega domačega parobrodarskega društva za prevoz izseljencev, se opravlja naše izseljevanje izključno preko tujih luk in s tujimi parobrodniimi družbami. Kolikor je gotovo število izseljencev odpotovalo čez domače luke, je bilo to le na prehodu za kakšno tujo, zlasti italijansko luko.

Tako se je vkrcalo

	izseljencev
v Gružu	218
v Bakru	18
v Splitu	5

V tujih lukah se je vkrcalo:

v Cherbourgu	1573
v Hamburgu	1250
v Havru	1050
v Trstu	408
v Bremenu	212
v Rotterdamu	60
v Liverpoolu	132
v Southamptonu	67
v Neaplu	9
v Marsellu	3
v drugih lukah	1020

Iz tega se vidi, da potuje največje število naših izseljencev čez francoski luki Cherbourg in Havre.

Tega prometa naših izseljencev so bile deležne posamezne družbe v sledečem razmerju:

Cunard Line	1718
Canadian Pacific	505
Red Star Line	61
White Star Line	184
Comp. Générale Transatlantique (French Line)	1148
Hamburg American Line	969
North German Lloyd	187
Navigazione Generale Italiana	13
Cosulich	74
United American Line	370
Orient Line	9
Druge družbe	847

Gospodarski položaj.

Gospodarski položaj izseljencev se more ponekod presoditi po številkah, ki označujejo njih lastninske razmere, in po razlogih, iz katerih so se izselili.

Od vsega števila izseljencev leta 1922 je

pustilo posesti doma	3970
prodalo svoje posesti	78
bilo brez posesti	2038

Po razlogih izselitve je bilo oseb, ki so se izselile iz gospodarskih razlogov	5186
iz drugih razlogov	900

Nadalje se opaža, da je izmed izseljencev leta 1922 imelo sorodnike v Ameriki	5700
ni imelo sorodnikov	386
Prepaid tickete so poslali sorodniki	1903
sami so si plačali prevozne listke	4183

Tudi to potrjuje, da se izčrpava velik del kvote na račun tistih, ki zapuščajo domovino, da se preselijo k sorodnikom, živečim v Ameriki.

Ti statistični podatki so sestavljeni na podlagi uradne evidence državnih organov izseljeniške službe in na podlagi odpravnih knjig koncesioniranih parobrodniških družb. Toda ker služba leta 1922 še ni bila popolnoma organizirana, se ne morejo smatrati za brezpogojno natančne. V glavnem pa vendar dajejo približen pregled našega izseljeniškega gibanja.

KONFERENCA SOCIALISTIČNIH KLUBOV V ZAPAD. PENSYLVANIJU

priređi

v nedeljo 2. septembra ob 2. popoldne

NA BRIDGEVILLE, PA.,
v dvorani druš. S. N. P. J.

VELIK SHOD

Poleg drugih govornikov bo nastopil tudi sodrug FRANK ZAJEC iz Chicage.

Ob 10. dopoldne se vrši v isti dvorani konferenca zastopnikov socialističnih klubov in društev "Izobraževalne akcije JSZ" v zapadni Pennsylvaniji,

na kateri bosta navzoča tudi Frank Zajec, urednik Proletarca, in Frances A. Tavcar, ki ostane nekaj tednov v Pennsylvaniji na agitaciji za JSZ in njeno glasilo.

Pridite točno na konferenco! Agitirajte za veliko udeležbo na shodu.

NAPREJ ZA SOCIALIZEM!

Lawrence Kavčič in John Terčelj
zastopnika konference.

V nedeljo 2. septembra popoldne

se vrši

v parku Riverview v Chicagi

VELIK PIKNIK

SOCIALISTIČNE STRANKE,

na katerem bo govoril med drugim sodrug

EUGENE V. DEBS,

predsednik eksekutivne soc. stranke.

Vstopnice se dobe v uradu Proletarca, v uradu okrajne organizacije in pri članih in članicah stranke.

Agitirajte, da bo udeležba na tem pikniku štelu na tisoče..

KOLIKO JE ČLOVEK VREDEN?

Na podlagi zavarovalninske statistike, je mož, ako je zdrav, vreden približno šestnajstkrat toliko njegov letni zaslužek, če se računi denar po 6 od 100, ker 6 odstotne obresti od \$40.000 znašajo na \$2.400. Bolan in za delo nesposoben človek ni vreden nič na podlagi tega računa. Državna statistika kaže, da je vsak delavec v Zdr. državah povprečno bolan enkrat v letu, kar pomeni letno zgubo na narodnem bogatstvu približno 500 milijonov dolarjev. Očividno je, da je to eden največjih ekonomskih problemov, s katerimi ima danes naša dežela: polovica te boleznij je tako prepričljiva, in zakaj je ne bi preprečili? Trinec zdravilno grenko vino lahko veliko pomore. Isto zdravilo drob, uravna njegovo delo, drži telo čisto in močno, telo tako ojačeno, se lahko brani pred nevarnimi boleznimi in vničuje škodljive bacile. Isto zdravilo je tonika v najboljšem pomenu besede. Dobijo ga lahko v lekarnah ali pri trgovcih z zdravili.

DETROITSKIM SODRUGOM.

Seje slov. socialističnega kluba št. 114 JSZ., se bodo vsako četrto nedeljo v mesecu v Hrvatskem Domu, 23-31 Kirby Ave., ob 9. uri dopoldne.— Na dnevnem redu so vedno važne stvari, ki se morajo rešiti. Prijavite se teh sej polnoštevilno in pripeljite seboj prijatelje. — Učvrščujmo našo postojanko s tem, da pridobivamo novih članov. — *Organizator.*

SODRUGOM V CLEVELANDU.

Seje socialističnega kluba št. 27. se vrše vsako drugo nedeljo v mesecu ob 9:30 dopoldne. v klubovih prostorih v Slov. nar. domu. Dolžnost vsakega sodruga je, da redno prihaja k sejam. — Tiste, ki simpatizirajo s socialističnim gibanjem, pa še niso pri soc. stranki, vabimo, naj pristopijo v naš klub in tako pomagajo pri delu za osvoboditev proletariata. Prva naloga delavca je, da postane razredno zaveden. Pri tem pa vpoaštevajmo geslo: "V organizaciji je moč."

VICTOR NAVINSHEK

331 GREEVE STREET, CONEMAUGH, PA.

Trgovina raznih društvenih potrebščin kot regalij, prekoramnic, znakov, kap, uniform, itd.

Moja posebnost je izdelovanje lepih svilenih zastav, bodisi slovenskih, hrvatskih ali ameriških, po zelo zmernih cenah.

V zalogi imam veliko izbero raznih godbenih instrumentov vseh vrst. Velika zaloga finih COLUMBIA GRAFONOL od \$30 do \$250 in slovenskih ter hrvatskih rekordov.

Moje geslo je:

Zmerne cene in točna postrežba.

Pišite po moj veliki cenik.

Naročila pošiljam v vse kraje Združenih držav. Za obilna naročila se toplo priporočam.

Prečitajte naš cenik knjig,

priobčen v tej izdaji. Velika izbira novih knjig, katere smo prejeli pred nekaj dnevi iz Slovenije.

Največja zaloga boljših književnih del.

NAZNANILO.

Bojakom v Johnstownu in bližnji naznanjam, da sem odprl svojo krojačnico. Izdelujem vse v to stroko spadajoča dela, po najnovejšem kroju. Delo uspešno. Za obilen obisk se priporočam.

PETER KOBAL, krojač,

401 Somerset St.,
Johnstown, Pa.

ŠTEDLJIVI LJUDJE

vlagajo redno in investirajo razumno v

KASPAR STATE BANKI

največji jugoslovanski banki v Zed. državah

1900 Blue Island Avenue
in vogal 19. ceste.

CHICAGO, ILLINOIS.

Kapital in prebitek

\$ 1,250,000.00

Pod vladnim in državnim nadzorstvom in Chicago Clearing House Ass'n.

Prodajamo parobrodne listke za vse prekomorske črte v Jugoslavijo in nazaj. Izdelujemo svedočbe (affidavits) za naseljence ter pošiljamo denar v staro domovino najhitreje in najceneje.

CENIK KJIG.

Nadaljevanje z 2. strani.

ZNANSTVENE RAZPRAVE, POLITIČNI IN GOSPODARSKO SOCIALNI SPISL, UČNE IN DRUGE KNJIGE IN BROŠURE.			
ALI JE RELIGIJA PRENEHALA FUNKCIONIRATI? Debata	20	ŠADRUŽNA PRODAJALNA ALI KONSUM	10
ANGLSKO-SLOVENSKE BESEDNJAK. (Dr. J. F. Kera)	5.00	ZAKON BIOGENEZE. (J. Howard Moore, prev. I. M.)	1.50
DEMOKRATIZEM IN ZENSTVO. (Alojzija Stebi)	10	ZA STARO PRAVDO. (Fran Erjavec)	50
GOSPODARSKA GEOGRAFIJA. (Dr. V. Šarabon), vezana	1.25	ZBIRKA RUDARSKIH IN FIZIČNIH IZRAZOV, (J. Bezlaj)	30
KATOLISKA CERKEV IN SOCIALIZEM	25	ZDRAVJE, zdravstvena revija za pouk o zdravstvu in zdravljenju, letnik 1921, broširana \$1., trdo vezana	1.50
KDO UNICUJE PROIZVAJANJE V MALEM	20	ZDRAVJE, jan., feb., mare, april in majska izdaja letnika 1922, vsaka po	10
KOMUNISTIČNI MANIFEST. (Karl Marks in Friderik Engels)	20	ZGODOVINA SOCIALIZMA V SRBIJI (Fran Erjavec)	25
KRATKA SRBSKA GRAMATIKA. (Dr. Josip Mencej)	25	ZGODOVINA SRBOV, HRVATOV IN SLOVENCEV, (Ant. Melik) I. del	85
KRATKA ZGODOVINA SLOVENCEV, HRVATOV IN SRBOV, (Matija Pirč)	40	II. del	75
O KONSUMNIH DRUŠTVIH	10	RAZNO.	
O KULTURNEM POMENU SLOVENSKE REFORMACIJE, (Dr. I. Prijatelj), broširana	40	AMERISKI DRUŽINSKI KOLENDAR, vezan v platno, letnik 1919, 50c; letnik 1920	50
POGLED V NOVI SVET	10	AMERISKI DRUŽINSKI KOLENDAR, letnik 1922, mehko vezan 50c, vezan v platno	75
POLITIČNO ŽIVLJENJE SLOVENCEV, od 4. jan. 1797, do 6. jan. 1919 leta, (Dr. Dragotin Lončar), vezana	90	AMERISKI DRUŽINSKI KOLENDAR, letnik 1923, trdo vezan	75
POT K SOCIALIZMU, (Dr. Oto Bauer)	20	CANKARJEVA SLIKA na dopisnicah, 2 za 5c	
PROLETARIJAT	15	(Imamo jih dvojne vrste.)	
PSIHIČNE MOTNJE NA ALKOHOLSKI PODLAGI. (Ivan Robida, vezana	1.15	DEMOKRACIJA, (Cankarjeva številka)	10
RAZVOJ SOCIALIZMA od utopije do znanosti, (Friderik Engels, prev. M. Žagar)	35	KRES, revija, l. 1922, št. 9-10	25
REFORMACIJA IN SOC. BOJI SLOV. KMETOV, (Abditus) broširana	45	KRES, revija, l. 1922, št. 11-12	25
SLOVENSKO-ANGLSKA SLOVNICA, izdala in založila Kajiževna matica SNPJ., 364 strani, vezana v platno	2.00	KRES, kulturni mesečnik, l. 1923, št. 2-3-4	40
SMERNICE NOVEGA ŽIVLJENJA, (Dr. K. Osvald), broširana	50	NAJNOVEJŠE INFORMACIJE O DOBAVI DRŽAVLJANSTVA ZEDINJENIH DRŽAV	40
SOCIALIZEM IN VERA, spisal Zvonimir Bernot, 128 strani, mehko vezana 50c, trdo vezana	65	O ODRŽAVNIH NALOGAH SOC. ZAVAROVANJA, (Dr. Demet. Bleiweis-Trsteniški)	10
SOCIJAL. KNJIŽNICA (dva snopiča)	10	PROLETAREC, vezan, letnik 1919, \$5.00; vezan, letnik 1920	5.00
SPOL-LJUBEZEN-MATERINSTVO, (Prof. dr. Z. Zahor), trda vezba	40	PROLETAREC, letnik 1921, vezan v platno	5.00
SRBSKA POČETNICA, (J. T.)	50	PROLETAREC, letnik 1922 v platno vezan	5.00
SPRETNJA KUCHARICA, broširana, \$1.00, vezana	1.25	RDEČI PILOT, mesečnik prevratne mladine za duhovno revolucijo, prva in druga številka	05
SVETOVNA VOJNA IN ODGOVORNOST SOCIALIZMA, E. K.), broširana	50	TRJE LABODJE, ilustrirana revija	25
USTAVA, ruske socialistične fed. sovjetske republike	10	ANGLSKE KNJIGE.	
VABONA KUCHARICA, (Marija Remec), vezana	1.00	ANARCHISM AND SOCIALISM, (Geo. Plechanoff), vezana	60
V NOVO DEZELO, (E. K.) broširana	25	ANCIENT LOWLY, (C. Osborne Ward) dve knjige, 1313 strani, vezane	5.00
VOLJA IN DEJANJE, (psihološka analiza)	25	ANCIENT SOCIETY, (Lewis H. Morgan), vezana	1.50
		BRASS CHECK, (Upton Sinclair). Slika korumpiranosti kapitalističnega žurnalizma, vezana	1.20
		"DEBS, HIS AUTHORIZED LIFE AND LETTERS". (David Karsner), vezano v platno	1.20
		END OF THE WORLD, (Dr. M. Wilhelm Meyer), vezana	60
		EVOLUTION OF MAN, (Wilhelm Bölsche), vezana	
		EVOLUTION OF PROPERTY, (Paul Lafargue), vezana	
		IOD AND MY NEIGHBOR, (Robert Blatchford), vezana	
		GOOSE-STEP, (Upton Sinclair). Studija ameriškega visokobolstva nad katerim imajo kontrolo privatni interesi, vezana	
		IMPERIAL WASHINGTON, (R. F. Pettigrew), knjiga, ki opisuje prehodno dobo iz demokracije v denarni imperalizem v Zd. državah, 441 strani, trda vezba	
		JUNGLE, (Upton Sinclair) povest iz čičaških klavnic	
		KARL MARX, biographical memoirs, (Wilhelm Liebknecht), vezana	
		KING COAL, (Upton Sinclair), povest iz zadnjega štrajha (1913) coloradskih premogarjev, trda vezba	
		LAW OF BIOGENESIS, (J. Howard Moore), vezana	
		LIFE AND DEATH, (Dr. E. Teichmann), vezana	
		OUTLINE OF HISTORY, (E. G. Wells), vezana, 1171 strani	
		PHYSICIAN IN THE HOUSE, (J. H. Greer, D. D.) Domani zdravnik, vezana	
		REPUBLIC OF PLATO, vezana	
		RIGHT TO BE LAZY, (Paul Lafargue), vezana	
		ROBERTS RULES OF ORDER, vezana	
		SAVAGE SURVIVALS, (J. Howard Moore), vezana	
		SOCIAL REVOLUTION, (Karl Kautsky), vezana	
		STRUGGLE BETWEEN SCIENCE AND SUPERSTITION, (A. M. Lewis), vezana	
		THEY CALL ME CARPENTER, (Upton Sinclair), trda vezba	
		THE DREAM OF DEBS, (Jack London)	
		THE PROFITS OF RELIGION. Razprava o izrabljanju veri za privatne interese	
		THROUGH THE RUSSIAN REVOLUTION, (Albert Ely Williams), s slikami, 311 strani, vezana v platno	
		100%. (Upton Sinclair). Povest patrijota	
		VITAL PROBLEMS IN SOCIAL EVOLUTION, (A. M. Lewis), vezana	
		THOUGHTS OF A POOL, (Evelyn Gladys), vezana	
		Naročilom priložite pošto ali premeni money order, ček ali gotovo. Za manjša naročila lahko pošljete poštne znamke.	
		Vse knjige pošiljamo poštne preste. Klubom in šitalnicam, pri večjih naročilih liberalen popust.	
		Vsa naročila naslovite na:	
		PROLETAREC	
		3639 W. 26th Street,	
		Chicago, Ill.	